

lahko v denar spravi. Zdaj ne vidijo dobička, ker ni domačega kupca.

Ker bi naša predilnica sprva izdelovala blago srednje vrste in ne najfinejšega, bi po misli g. Huldersona fino predivo lahko pošiljala v tiste tuje fabrike, katere izdelujejo fino blago, kajti blago visoke cene se lahko z dobičkom tudi dalje pošilja, a ceno blago se ne splača dalje voziti. S časom pa, ko se predivstvo bolj razširi in se kmetovalci bolj splošno poprimajo umnega pridelovanja, se bo že tudi splačalo izdelovati fino blago. (Dalje prihodnjič.)

Kranjsko čebelarstvo.

To društvo razglasa s prvo številko tega leta prvi imenik udov, kateri so od 30. julija 1873 kot dneva ustanovitve društva pristopili, ter prosi o tej priliki prijatelje človekoljubnih dejanj, naj blagovolijo podpirati to društvo z obilnim pristopom. Oglašajo naj se pri predsedniku čebelarskega društva baronu Rothschildu (Smerek, pošta Pösendorf). Vsakemu domoljubnemu deželanu je mar — mu mora mar biti — da se povzdigne obrtnija in poljedelstvo, tedaj tudi čebelarstvo, katero se ravno po slovenskih deželah že stoletja goji, pa vendar ni na stopinji dandanašnjih véd, zato tudi ne donša zaželene koristi. Na očitnih krajih, v očitnih zborih se rado in mnogo govori o uboštvi nižjih stanov, o presilnih davkih, o potrebah malih posestnikov — uradni list „Laibacher Zeitung“ daje res tudi uradni dokaz o resnici tega, ker dan na dan razglasuje toliko eksekutivnih dražeb! — Evo tedaj, naj besedam sledijo tudi djania! Zanimarjeno polje čebelarstva se je začelo orati znanstveno in dejansko, naj bi se od vseh strani podpisalo, dokler ne rodi zaželene koristi!

Slavno c. kr. ministerstvo za poljedelstvo pravično pripozna, da je treba malim posestnikom zlasti v južnih deželah države povikšati zmožnost za vplačevanje davkov, dovolilo je že za prvo leto na blagodušno priporočevanje družbe kmetijske 200 gold. in pozneje še 675 gold., tedaj smemo upati, da tudi ne zadostuje, da bi se napredovalo, ter deželi koristilo, ker letni donesek je premajhen; tu pomaga le množina udov.

Zato kličemo možem vseh strank naše ljube domovine, brez ozira na politično mnenje vsakaterega: Združujmo se in pomagajmo si kakor udje ene celote, države in človeške družbe na polji, kjer politika jenja, kjer se nam ponuja čistejša veselje in za sodelovanje hvaležniša zavest.

Kdor opazuje druge družbe, na pr. Moravsko čebelarsko družbo, katera se je začela pred 7 leti in šteje že več ko 1300 udov in jo primerja naši Kranjski, vidi, da je tam 400 Brnskih odličnih imenitnikov in uradnih načelnikov, tedaj tretjina udov, in pri nas ne prav 20%! Na Kranjskem štejemo le izmed duhovnikov veliko udov*) — reč in okoliščina, katera človeka lahko sili misliti, da le ti resnobno spoznajo нравno in plemenito vrednost čebelarstva, ter ga tudi z združenimi močmi hočemo podpirati in gojiti v prid in blagor nepremožnih; vsi drugi stanovi zastajajo bolj ali manj. Prosimo tedaj zlasti velikoposestnike, ki so in morajo biti prvi podporniki kmetijskega gospodarstva, potem učitelje, uradnike, ter vso gospodo po mestih in po deželi, naj blagovolijo našemu društvu pristopiti, da z „združenimi močmi“, s podukom in izgledom

*) Pa je le spet „farjem“ najbolj mar za napredek tega razdelka gospodarskega, — „liberalcev“ ni nič vmes, ki so delavni le o tem, da bi duhovščino zatrli s svojo lažnjivo robo.

pospešujemo blagi namen društva, dokler ga v prid posamesnih in dežele ne dosežemo.

Smerek, 1. januarija 1874.

Baron Rožič-Rothšic, predsednik.

Slovstvene stvari.

Kako pisati besede po izviru latinke.

Najpred bi rekel tako, kakor pravi previdna Slovenka, kedar nabrana zdravilna zelišča v shrambo deva: „Ne bodi jih treba!“ Prvi svet je ta: ogibljimo se latink in sploh tujk, kolikor se jih moremo. Ali tako stvari nesó, da se nam kjekod zdé res nenadomestne, tedaj neogibno potrebne. Ne bode toraj neprimerno premisliti malo za najnavadnejše slučaje, v kateri podobi take besede slovanskemu jeziku sploh najboljše ustrezajo, kaj na to stran uči um, kaj drugih Slovanov raba.

Začnimo pri glagolih. Tukaj je mogoče dvoje, pisati infinitiv ali po navadi prostega ljudstva na —irati, irovati, ali pa na —ovati, kakor se pogostoma nahaja v knjigah; toraj: „konstatirati“ ali „konstatovati“, „deklamirati“, „deklamirovati“, „deklamovati“ itd. Nekateri Srbi takim glagolom zakrivajo tujstvo z obliko —isati ter pišejo na pr. „definirati.“ — Kako pa bilo bi najbolje? Zoper obliko —ovati ni kaj reči; ali težava je samo v tem, da so taki glagoli po svoji naravi nedovršni (vrb. imperf.); nasproti pa dopušča končnica —irati vendar nekako tudi pomen dovršenega dejanja. Stavek: „Ich constatiere hier eine Verletzung der Geschäfts-Ordnung“ lahko se izrazi ali: „konstatujem“ ali pa „konstatiram“, da je to zoper opravični red; a stavek: „Ich habe gestern eine Verletzung der G. O. constatirt“, more se še precej dobro izraziti: „Jaz sem včeraj konstatiral prelom“ itd.; ne pa tudi: „sem konstatoval prelom.“ Poljaki v tem slučaju jemljó prednico z ter pišejo: konstatováč (imperf.), zkonstatováč (v. perf.). Napravljati po zgledu nekdanje „Domovine“ skrajšano obliko „konstatiti“ za dovršni glagol, to, mislim, ne gre ter je brez primera; ravno tako ni posnemanja vredno česko in rusko: „deklamirovati“, „probirovati“, „študirovati“. Kjer ima latinski glagol c, spreminjajo ga Čehi in Poljaci v k ter pišejo: „produkovati“, „redukovati“. Vsi Slovani jemljó vendar te glagole naravnost iz latinskega, in ne iz francoskega, toraj ne pravijo: „produirati“, „reduirati“.

Kar se tiče latinskih samostavnikov, ostajajo moški na or nespremenjeni; nespretno je kaziti latinski polni glas in pisati po francoski: „faktér“, „redaktér“. Pri drugih odpada končnica -us, na pr. „konflikt“, kar menda ne dela nikake spotike.

Ženski samostavniki na -io (-ionis) dobivajo po lepem starem zgledu: „procesija“, končnico: ija, a ne -ijon, kar bi jih spreminjalo v moške z nelepó povekšalno obliko (-on); pisati je toraj: funkcija, komisija itd., a ne: funkcijon, komisijon.

Veča neprilika je pri ženskih na: -as (-atis), pa jih je po sreči malo ter se dadó zameniti za slovenske. Pri teh: „autoritas, facultas, universitas“, imajo Rusi: „fakultet, universitet“ in sicer moškega spola, tako tudi Poljaci, — Čehi pa nasproti prav dosledno: auktorita, fakulta, a to vendar nič kaj lepo ne poje. Tu ne bode drugače, nego da ali hoté ohraniti isti spol pišemo: fakulteta, prioriteta, ali pa po ruski: fakultet a (g. masc.). — Fakultat (-ati) žen. sp., kakor piše „Glas“, menimo ni hvalno, ker je brezprimerno.

Samostavnikom srednjim na -um snemlje se, kjer je prilično, končnica -um, na pr. fakt, kajti „faktum“, kakor Čehi pišejo, utegne biti manj primerno; včasih

pa se pušča beseda neizpremenjena, na pr. pensum, ki pa postane v slovenščini moškega spola, a ne ostane v srednjem po poljski šegi. Meni se vsaj zdi smešno pisati tako: na pr. „nekako neznano individuum se je priklatilo.“

Samostavniki na — eum, — ium spreminjajo um v j ali pa ja, kar se oboje zdi pravilno; na pr. „muzej“, „licej“, „gimnazija“ (starosl.), „stihija“.

Naposled še o pridevniki zlasti tistih, ki so izvedeni od samostavnikov. V misel vzamemo tukaj samo oblike: alis, osus, arius.

Največ je prvih in kolikor izvirajo od ženskih samostavnikov, katere svetujemo slovenski pisati na -ija, dali bi se po slovenskem pravilu narejati, na pr. po poljski navadi: „komisijski“ (česar se pa človek kmalu naveliča) ali pa: „komisijsk“, „kasacijsk“ itd. Ako vendar, ker ima navada svojo moč, sprejmemo pridevnik naravnost, kakoršen je v latinščini, ter mu nastavimo svoj en, na, no, to nam veleva ozir na polnoglasi slovenski jezik in na pisavo pri vseh drugih Slovanih vdomačeno, da se držimo edino latinskega ali laškega jezika, ter pišemo povsod polnoglasi: -alen,alna,alno, in ne damo zavesti francosčini, ki je latinski a, kjer koli je moči bilo, oslabila v e (caput chef, natus né) niti nemškemu jeziku, ki mu se je, kakor vemo, glas e toliko priljubil.

Pišimo toraj, (kjer se nečemo potruditi za čisto slovensko besedo), tako: „intelektualni“, „konfesionalni“, „konstitucionalni“, „kazualni“, „materijalni“, *) „nacionalni“, „oficijalni“, „racionalni“, „uzualni“, „virtualni“, itd. in ne: intelektelni, konfesijonelni, oficijelni, racijonelni itd., ker tako pismo grešimo zoper lepoto latinskega in slovanskega jezika in se pred vsem slovenskim svetom smešimo.

Takisto se slovenskemu jeziku prilega tudi širokoglasi: —ozni, —arni: torej „oficijozni listi“, „sekundarna bolezen;“ ne pa: oficijezni, tercijerni itd. kakor bi napisal on, komur je nemščina popačila sluh.

Slovansko slovstvo.

* Sveti Veliki Teden ali Velika Noč ali cerkvena opravila tega sv. časa v latinskem in slovenskem jeziku s pravili za duhovne in pojasnili za ljudstvo. Sestavil Andrej Marušič, učitelj vérstva na c. kr. gimnaziji v Gorici. V Gorici založil in natisnil Edv. Seitz. 1874.

Pod tem naslovom je ravnokar prišla na 26 pôlah v ličnem tisku knjiga na svetlo, katere bode s slovenskimi duhovni vred veselo tudi naše verno slovensko ljudstvo. Vsaj véliki teden obsega dogodbe največje pomembe za ves kristijanski svet. „S pomočjo teh bukev — pravi gosp. pisatelj v predgovoru svojem — Vam bo veliko lažje umeti častitljive in pomenljive molitve pri opravih sv. tedna.“ Kdor pa hoče slediti duhovne — če tudi ž njimi ne poje — potrebuje latinskih besed. Slovenska prestava — po drugi strani — s pravili in pojasnili služi vsem skup v razumenje vsega, kar se poje in opravlja. — S kolikim veseljem je izdelaval prof. Marušič to knjigo, to se očitno kaže v predgovoru; in da je izvrstno dovršil veliko delo, temu priča je že samo ime njegovo. Naj bi si vsaka naša hiša omislila to podučno, lepo knjigo, ki se dobiva menda pri vseh bukvarjih po 1 gold. 50 kr.

*) Namesto: „materijalen“ pišejo nekateri: „gmo-ten“; ali ta s česke na slovensko zagrado presajena rastika se bode težko kedaj prijela, niti ne bode škoda, če se ne prime, ker nosi na sebi isti beleg tujega izvira, kakor: „gmah“, „gmerati“, „gmina“.

Spomini na deželni zbor Kranjski.

Obravnava o novem poslopu za realko.

(Dalje.)

Ko je poslanec pl. Langer v govoru svojem posebno to povdarjal: kako da se tudi pri osnovi Šneperske gozdarske šole ni od kneza Schönburga zahtevalo vknjiženje pravice, da ondi ta šola ostane, ki je vendar mnogo stroškov prizadjala deželnemu zakladu in za katero se je zopet te dni dovolilo 800 gld. za novega učitelja? in je temu ugovoru odgovoril dr. Costa, da Šneperska šola in pa realka nikakor ni vse eno, ker za Šnepersko šolo ne plačujemo knezu Schönburgu ne vinarja ne, kajti to, kar se tje plačuje, so le štipendije za učence in učni pripomočki, undanji sklep o novem učitelju pa zadeva le provizorno službo, — je naposled poročevalec Murnik še zadnji poprijel besedo in rekel:

„Gospodje predgovorniki so to reč na obe strani že natanko razjasnili, zato bi bilo tudi odveč stališče odsekovo razkladati obširno. Al ker niti v poročilu deželnega odbora, niti v poročilu finančnega odseka nekega važnega dopisa vodstva kranjske hranilnice ni, zato bi jaz mislil, da bi bilo dopuščeno iz tega nekoliko navesti in iz dveh drugih, ker potem se bode lahko razvidelo, da ta zadeva, kakor je bila septembra meseca 1869. leta in kakor je postala februarja meseca 1873. leta in kakor stoji zdaj, je res vsa drugačna in se mora zdaj vse drugače razsojevati. (Gosp. Murnik bere potem dopis hranilničnega vodstva od 30. septembra l. 1869, in dopis 11. februarja 1873, ki sta spodej natisnjena, in potem pravi:) „Akoravno je s tem vodstvo hranilnično vže bistveno presukalo sklep leta 1869, vendar se še v tem dopisu ne najde pogoja, da so drevesa v dvornem vrtu previsoka in da je treba zid odmakniti. Al tudi ta stan ni dolgo trajal, ker le malo pozneje je vodstvo hranilnično naznanilo mestnemu magistratu Ljubljanskemu in deželnemu odboru, da se morajo visoka drevesa na dvornem vrtu posekati in hranilnici oddati en kos vrta nasproti novi realki. Če se dopisi hranilnice in obravnave deželnega odbora s hranilnico natanko prevdarjajo, je gotovo tudi razvidno to, da je stanje, kakor je konec leta 1869 bilo in kakor je danes v začetku 1874. leta, vse drugače in da se je jako neugodno spremenilo. Iz teh dopisov je razvidno, da teh pogojev leta 1869. ni bilo in da so bili še le v zadnjem času v hranilnici sklenjeni. Finančni odsek se je tudi na to oziral in misli, da je tirjatvam hranilničnim zadostil, zato ne morem biti tega mnenja, katero je izrekel en gospod predgovornik, da bodo gospodje, kateri zdaj vodijo hranilnico, zaradi tega sklepa razžaljeni, temveč jaz trdim, da bodo ostali pri svojem prvem sklepu in nikakor ne morem tako slabo soditi o voditeljih hranilničnega društva. Prav lahko se na podlagi predloga finančnega pride do tega, da se cela stvar častno reši za hranilnico, deželo in mesto, posebno če se pomisli, da se s tem tudi pripomore, da darilo 1869. leta sklenjeno, ne bode na veljavi zgubilo.“

Naj zdaj bralci naši sami beró pisma hranilnice.

Tako je hranilnica govorila 30. septembra leta 1869:

Dné 4. novembra 1870. leta poteklo bode 50 let, odkar je to hranilnično društvo ustanovljeno po prizadevanju nekaterih domoljubnih in žrtvovoljnih Ljubljanskih mestjanov in odkar se je Ljubljanska hranilnica — druga v Avstrijskem cesarstvu — odprla.

Dospevši v svojem delovanju do konca pol sto-